

KAN KARDEŞLİĞİNDEN
MUSAHİP KARDEŞLİĞİNE

TÜRKLERDE
ARKADAŞLIK

BAHTİYAR MURAT ARAS

YAYIN NU: 1976
KÜLTÜR SERİSİ: 1071

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-529-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Kapak Görseli: Contract Sealed with Blood (Blood Oath),
1896 - 1897

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: VİZYON BASIMEVİ KAĞITÇILIK
MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No:1/Z
Beylikdüzü/İSTANBUL Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika No: 52098

İstanbul - 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Bahtiyar Murat Aras: 26 Ağustos 1969 tarihinde Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Kahramanmaraş'ta tamamladı. 1988 yılında Kahramanmaraş Anadolu Lisesi'nin ilk mezunlarından oldu. Aynı yıl İ. Ü. Eczacılık Fakültesi'ne başladı. 1994 yılından bu yana serbest eczacı olarak çalışmaktadır.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarih Bölümü'nde "Doğu ve Güneydoğu'da Kürt Ayaklanmaları (1908-1939)" adlı teziyle yüksek lisansını bitirdi. Ocak 2017'de Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı'nda "Pazarcık Türkmen Alevileri" adlı teziyle doktorasını tamamladı. Türk-İslam tarihi ve Türk kültür tarihi üzerine araştırmalarına devam etmektedir. "Selçuklu ve Osmanlı'da Din ve Devlet İlişkisi", "II. Meşrutiyet Döneminde İttihatçı Basın", "Aleviler Gözünde Sünnilik", "Maraş Alevilerinde Halk İnanmaları", "Selçuklu Devleti'nin Yıkılışında Maraş Bölgesinin Rolü", "Türk'lerin İslamlaşma Süreci", "İranlı Şiilerin Safevilere Bakışı", "Musahip Kardeşliğinin Doğuşunda Şah İsmail'in Rolü" adlı makaleleri bulunmaktadır. Türk Ocağı Kahramanmaraş Şubesinde yöneticilik yapmış, Türk kültür tarihiyle alakalı çeşitli seminerler vermiş ve hars heyetinde görev almıştır.

Atıcılık trap branşında milli sporcudur. Kahramanmaraş spor yöneticiliği yapmıştır. Galatasaray Spor Kulübü kongre üyesidir. İ.Ü. Sosyoloji Bölümü 3. sınıf öğrencisidir.

2015, 2017, 2019 ve 2021'de dört kez Kahramanmaraş Eczacı Odası başkanı seçilmiştir. Halen bu görevine devam etmektedir. İyi derecede İngilizce bilmektedir. Evli ve beş çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 KAN KARDEŞLİĞİNDEN MUSAHİP KARDEŞLİĞİNE TÜRKLERDE ARKADAŞLIK

GİRİŞ	13
Türklerde Aile ve Akrabalık İlişkileri	13
Kan Kardeşliği	31

BÖLÜM 2 TÜRK KÜLTÜRÜNDE KAN BAĞI DIŞINDAKİ KARDEŞLİK FORMÜLLERİ

Musahip Kardeşliği	69
Tasavvuf	90
Fütüvvet	97
Ahilik	103
Fütüvvet Törenlerinde Kullanılan Semboller	127
Fütüvvet Ehli Törenleri	129
Yol Atası-Yol Kardeşi Tutma	136
Musahip Kardeşliği Töreni	141
Aşinalık	171
Peşinelik	175
Çeğildeşlik	177
Kirvelik	179
Süt Kardeşliği	190
Kıyametlik Ata-Ene, Kuşamat	203
Huşdaş/Hoşdaşlık	206
SONUÇ	209
KAYNAKÇA	213
DİZİN	225

BÖLÜM 1

KAN KARDEŞLİĞİNDEN
MUSAHİP KARDEŞLİĞİNE
TÜRKLERDE ARKADAŞLIK

GİRİŞ

Türklerde Aile ve Akrabalık İlişkileri

Tarih boyunca büyük devletler kurup, geniş coğrafyalara hükmetmiş milletlerin bu başarıları çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Birçok araştırmacı aynı konularda çeşitli fikirler yürütmüş ve asırlar süren bu hâkimiyetin nasıl sağlandığı tartışılmıştır. Binlerce yıl önce iletişim ve ulaşım imkânlarının çok kısıtlı olduğu dönemlerde büyük toprak parçalarını egemenlik altına alıp uzun yıllar oralarda hüküm sürmeleri, bunu nasıl başardıkları, diğer milletlerden farkları ve bunu gerçekleştiren milletlerin ortak özellikleri sorgulanmış, bu devletleri kuran milletlerin kültürel kökleri araştırılmıştır. Elbette böyle büyük egemenlik sahaları oluşturmak için birinci şart çok güçlü bir askerî teşkilat ve orduya sahip olmaktır. Bu askerî gücün, girdiği savaşlardan muzaffer kuvvet olarak çıkması ve yeni fethettiği bölgelerde kalıcı olması için bu gücünü uzun süre aynı disiplinle muhafaza etmesi gerekmektedir. Tüm bunları sağlamak ve başarmak için zorluklara karşı dayanıklı, inançlı, kuvvetli, iradeli ve zeki insan topluluğuna ve onları sevk ve idare eden adaletli, cesaretli, başarılı, hoşgörülü, yasa sahibi ve yüksek ahlaklı liderlere ihtiyaç vardır.¹

Medeniyet teşekkülüne katkı sağlayan bu milletlerin tarihî süreçleri birçok tarihçi ve sosyologun dikkatini çekmiştir. Bunların en önemlilerinden biri olan İbn Haldun bu konuyla ilgi birçok ilginç görüş ileri sürmüştür. Özellikle milletlerin karakterlerinin oluşumunda yaşadıkları bölgelerin coğrafi koşullarının etkisi üzerinde çalışmalar yapmış, buldukları coğrafya ve hayat şartlarının o milletin karakter oluşumunda çok etkili olduğunu ispata çalışmıştır.

¹ “Devlet kahr ve şiddetle alınır fakat şefkat ile muhafaza edilir.” Zeki Velidî Togan, *Umumî Türk Tarihine Giriş*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1981, s. 224.

Hatta bu milletlerin hayat şartlarının, onların karakterlerine direkt etki ettiğini iddia etmiştir. Zor tabiat koşullarında konargöçer şekilde hayvancılıkla uğraşan kavimleri, “baş edilemeyen vahşi yırtıcılar” olarak değerlendirmektedir. İbn Haldun bozkır kavimlerini yırtıcı ve vahşi olarak değerlendirmekle beraber onların karakter ve huylarının refah seviyesi yüksek şehirlilerden çok daha iyi olduğunu ve onlara göre daha ahlaklı olduklarını da eklemektedir.² Bu yüzden birçok Avrupalı seyyah Türklerin karakterlerini öven tespitler yapmış, Türklerin bu dürüstlük ve cömertliklerinin Avrupa’nın hiçbir yerinde eşi benzeri olmadığını dile getirmişlerdir.³ Türkistan coğrafyasını gezen birçok seyyah ve araştırmacı Türklerin karakter ve ahlakı hakkında birbirine benzer bilgiler vermişlerdir. Seyyahlara göre Türkler, yaşadıkları şartlar gereği çok eğitilmiş olmasalar da onlarda savaş halleri ya da çok açık bir düşmanlığa maruz kaldıkları durumlar haricinde adam öldürme, hırsızlık, tecavüz ve diğer muhtelif suçlar farklı bölge uluslarına göre çok az görülmektedir.⁴ Türklerin savaş ve saldırganlığa karşı çok namuslu ve kanaatkâr olmaları bazı seyyahları çok şaşırtmış ve bunu bir çelişki olarak değerlendirmişlerdir.⁵ Bunun yanı sıra bilhassa aynı coğrafyada yaşadıkları milletler ile yapılan mukayeseye göre İranlılar zihni açık, kavrama gücü yüksek ve zarif olarak tarif edilmelerine rağmen, Türklerde bulunan doğruluk, güzel ahlak, içtenlik ve kalp temizliğine İranlılarda tesadüf edilemeyeceğini belirtmişlerdir.⁶ Ayrıca Türkleri “vahşi canavarlar” olarak anlatan Ermeni tarihçiler, onları ahlak olarak değerlendirirken çok farklı bir tanımlama yapmış ve aslında onların kanaatkâr, sade, şatafattan uzak, alçak gönüllü, ilişkilerde itidalli, kadınlara karşı mesafeli olduklarını belirterek askerlik başarılarının

² İbn Haldun, *Mukaddime I*, Süleyman Uludağ (haz.) İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 323-327.

³ Jean Chardin, *Chardin Seyahatnamesi*, İstanbul: KitapYayınevi, 2015, s. 42.

⁴ Arminius Vambéry, *Bir Sahte Dervişin Orta Asya Seyahati*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2012, s. 71.

⁵ “Türkmenlerdeki ahlaki çelişki, yani kendilerde kimi erdemlerin yanı sıra çok çeşitli kötülüklerin bulunması, diğer bir deyişle kişiliklerinde insanlıkla zulmün kimi konulardaki son derece namuslulukla ve kanaatkârlıkla gaddarcasına bir eşkiyalık ve haydutluğun birleşmesi şaşılacak bir durumdur.” Vambéry, s. 92.

⁶ Vambéry, s. 43.

nedeni bu özelliklerine bağlanmıştır.⁷ Tabiatın zorluklarıyla sürekli uğraşan bu göçebe kavimlerin, yerleşik hayata çok önceden geçen diğer milletlere göre daha cesur ve savaş kabiliyetlerinin çok daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir.⁸ Yörüklük eden Türkmenlerden daha cesur bir milleti dünyada görmediğini anlatan seyyahın söyledikleri bu görüşleri doğrular gibidir.⁹ Bu yüzden Cengiz yasasında, “Daim göç edeler, oturak olmayalar” denilerek Türklerin sürekli göçebe yaşaması emredilmiştir.¹⁰ Bunun sebebini Cengiz Han, “Olmanın ki oturak olası, ki beylik ve Türkmenlik yürüklük edenlere kalur.”¹¹ diyerek bey olmanın şartının hareketli olanlara ait olduğunu ifade etmiştir.¹² Kırgızlar bir yere bağlı kalmayı yani yerleşik hayatı bir hastalık belirtisi saymış ve onu bir nevi cinnete benzetmişlerdir.¹³ Moğollara göre ise göçebe hayatından daha iyi bir hayatın olması imkânsızdır. Cengiz Han bu göçebelerin oluşturduğu ordunun hakani olarak dünyayı fethetmiştir.¹⁴ Bu hareketli hayat Türkler ve Moğolların bir yaşam biçimi olmuştur. Çünkü Türkler savaşa gider-

⁷ “Moğolların genel huy, alışkanlık ve ahlaki üzerine: Bu milletler kendilerini bize beslenme hususunda itidalkâr, elbise hususunda mütevazı, iffet ve ismet taraftarı, evlenmek hususunda ve kadınlarla münasebette tahditkâr gösterirlerdi. Derlerdi ki, yirmi yaşında evlenmeli ve vazife-i zevciye otuz yaşına kadar haftada üç kez, otuzdan kırka kadar ayda üç, kırktan elliye kadar yılda üç, bu yaşı geçtikten sonra hiç yapılmamalıdır. Harpte indirdikleri darbelerin şiddeti bilhassa bu perhizden geliyor.

Moğolların ahlaki, huyu, davranışları, kanunları, yasa, yasag: Yanılmaz ve adil olan Cenab-ı Hakk, tabiaten kendinde mevcut olan ve ecdadının kanunlarına tebaan yaptığı iyiliklerden dolayı onu mükafatsız bırakmaz, çünkü Tatarların, Cengiz Han kavm-i asliyesi tesmiye eyledikleri yasag, yalanı, hırsızlığı, zinayı men eder; hemcinsini kendi gibi sevmesini, sövüp saymayı, hatta kendisine yapılan fenalığı unutmayı, kendi arzusuyla dehalet edenlere merhamet etmeyi, civar şehirlerin ahalisini her türlü vergiden muaf tutmayı ve Cenab-ı Allah’a tahsis edilmiş mabetlere hürmet etmeyi emreder.” Hasan Oktay, *Ermeni Kaynaklarında Türkler ve Moğollar*, İstanbul: Selenge, 2007, s. 184.

⁸ İbn Haldun, *Mukaddime I*, s. 329.

⁹ “Dünyada Türkmenlerden daha cesur adam düşünemem.” Vambéry, s. 155.

¹⁰ Orhan Şaik Gökyay, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul: Kabalı, 2006, s. 1059.

¹¹ Togan, s. 106.

¹² Gökyay, s. 1059.

¹³ Vambéry, s. 165.

¹⁴ B.Y. Vladimirtsov, *Moğolların İçtimaî Teşkilâtı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995, s. 93.

ken aileleri ve sürüleri de onları arkadan takip etmiş ve büyük bir destek kuvvet görevi üstlenerek, yeri geldiğinde erkeklerle beraber kadınlar da savaşmışlardır.¹⁵

Türkistan coğrafyasına çeşitli ziyaretlerle gelen ve Türkler hakkında bilgi toplamaya çalışan Çinli görevli “Çançun”, Moğollar hakkında bilgi verirken ilk önce onların yaşadıkları yerin coğrafi özelliğinden bahsetmektedir. Moğolların yaşadığı yerlerde sadece yabancı otlar olduğunu, hiçbir ağacın bulunmadığını, ekin yetişmediğini belirterek, Moğolların yalnızca sütle beslendiğini ve deriden kıyafet giydiklerini söylemiştir. Keçe çadırda yaşayan bu göçebe milletin tüm bu zorlu şartlara rağmen son derece mutlu ve neşeli olduklarını özellikle söyleyen bu Çinli görevli, hayvancılıkla uğraşır çobanlık ve avcılık yapan Moğolların kendi hayatlarından çok memnun olduklarını ifade etmiştir.¹⁶

Konargöçer hayata büyük bir bağlılık gösteren Türk ve Moğol kabileleri için yurt ve meraları da çok önem taşımıştır. Atalarının müşterek olarak kullandığı bu göç yerlerini kendi malları gibi gören yakın aile ve aşiretler bunların korumasını da birlikte üstlenmişlerdir.¹⁷ Türkler ve Moğollar konargöçer hayattaki bu arkadaşlığın ve birlikteliğin önemini çok iyi kavramışlardır. Cengiz Han, arkadaşına bu hayattaki zorlukları nasıl birlikte göğüslediklerini ifade ederken, “Geçmiş günlerde sen üç Tohurat, beş Tarhut evi ve iki kabile: Çankişit ve Bayautlarla birlikte benim kampımda bulundun. Karanlıkta ve sisli günde yolu şaşırmadın, kargaşalık ve bozgunculuk anlarında sen benden ayrılmadın.”

¹⁵ “Frenkler şiddetle mukavemet gösterdiler. Hâricilerin okları ve kılıçları onlara tesir etmedi. Bir hamlede dört bin hâricî tepelediler. Asilerden ve müridlerden bir kısmı ahmal ü etfâl ve iyâlleri ile birlikte muhârebe meydanına gelmişler ve onları siper ittihaz etmişlerdi. Asilerin kanını akıttular, ihtiyâr ve genç erkek ve kadın tefrik etmeksizin, kamilen öldürdüler. İki üç yaşındaki çocuklardan ma’dâ herkesi öldürdüler. Havaricin kadın ve çocuklarını, emvâl ve esbâblarını aralarında taksim eylediler.” İbn Bîbî, *Selçuknâme*, İstanbul: Kitabevi, 2010, s. 170. “Timur’un ordusunda kadınlar çoktu. Bunlar, savaşta ve çarpışmalarda metanetle vuruşur, düşman erkeklerine karşı merdane çarpışır, metanetle vuruşur, kılıç sallamada, ok atmada benim diyen babayığıde taş çıkartırlardı.” İbn Arabşah, *Acâibu’l Makdûr*, İstanbul: Selenge, 2012, s. 458.

¹⁶ Vladimirtsov, s. 60.

¹⁷ “Cengiz Han kendi soydaşlarından Altan’a şöyle demişti: “Babalarımızın ve dedelerimizin yurdunu ve meskenlerini silip süpürmem, bıraktıkları yol ve nizamı kaybetmem ve bozmam.” Vladimirtsov, s. 91.

BÖLÜM 2

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KAN BAĞI DIŞINDAKİ KARDEŞLİK FORMÜLLERİ

Türk kültüründe belli maksatlarla kan bağı dışında birçok kardeşleşme şekliyle karşılaşmaktayız. Kardeşleşme törenlerinin tamamı Türkler açısından önemli olaylarda oynadıkları rollerden ileri gelmektedir. Bu törenlerinin en önemlisi askerî ve güç birlikteliği hedefleyen kan kardeşliği için ant içme törenidir. Ancak bunun dışında da çeşitli amaçlara yönelik birçok kardeşleşme uygulaması Türk kültür coğrafyasının çeşitli bölgelerinde karşımıza çıkmaktadır. Kan bağı dışındaki bu akrabalık ilişkilerinde birinci koşul karşılıklı rıza ve amaç birlikteliğidir. Yeni kurulan bu akrabalık törenlerinde taraflar birbirlerine toplumun huzurunda söz vererek ant içmektedirler. Toplum huzurunda verilen sözü tutmamanın birçok yaptırımı olduğu bilinmektedir. Bunlardan en önemlisi de toplum nezdinde itibarını kaybetmektir. Kurulan akrabalık ilişkileri, taraflara karşılıklı sorumluluk yüklemenin yanı sıra, bazı kaçınma ve tabuları da gündeme getirmektedir.¹

Musahip Kardeşliği

“Türklerin at üstündeki dinî serüveni” olarak tanımladığımız Alevilik, Türklere özgü bir inanç sistemidir. Temeli ve amacı güzel ahlak olan Alevilikte esas hedef insan-ı kâmil olmaktır. “İncinsen de incitme” diyen Hacı Bektaş-ı Veli aslında çok kısa bir cümleyle Aleviliğin anayasasını belirlemiştir. Temelinde eski Türk inançlarından birçok unsura rastladığımız Alevilik, Türk Müslümanlığının bir kolu olarak bugüne kadar ulaşmış ancak inancın yaşatılmasındaki en büyük etken olan Dedelik kurumunun neredeyse son bulmasıyla geleneksel köklerinden ve yapısından uzaklaşmıştır. Aleviliğin birinci öğretisi, “güzel ahlakı yaşamak ve egemen kılmak” olmakla beraber,

¹ Berna Ayaz, Başkurtlarda Kan Bağı ve Evlilik Dışı Akrabalık İlişkilerine İki Örnek: “Kıyametlik Ata-Ene” ve “Kuşamat”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/990754>, Erişim Tarihi: 23.01.2021, s. 63-66.

en önemli ibadet töreni “cem” dir. Cem ayini geleneksel Alevilikte yılda bir kez yapılır ve genelde köylerde hasat kaldırıldıktan sonra kış aylarında dedenin gelmesiyle köyün en büyük evinde “büyük dam”da gerçekleşir. İbadetin dışında toplumun huzuru ve barışı için bir yılın muhakemesinin yapıldığı bir nevi halk mahkemesi vazifesi gören “görgü cemi”nde talipler arasındaki anlaşmazlıklar ve itilaflar giderilir ve dedenin huzurunda ve taliplerin rızasıyla adalet mekanizması işletilir. Bu görgü cemleri toplum içinde bir nevi otokontrol fonksiyonu üstlenmiştir. Görgü cemlerine evli çiftler arasında musahip kardeş olmayanlar katılamazlar. Alevilerde çok önemli bir sosyal dayanışma modeli olarak işlev gören musahip kardeşliğiyle ilgili pek çok görüş ileri sürülmüştür. Çünkü Alevilik inancının temel kavramlarından biri olan musahiplik olmadan Alevilik inancının yaşandığını söylemek pek mümkün değildir. Bu yüzden Aleviliğin temeli sayabileceğimiz musahip kardeşliğiyle ilgili genelde birbirine benzeyen ama bazen de farklı görüşlere rastlanmaktadır. Ancak en temel şekliyle musahip kardeşliği şöyle tarif edilebilir:

İkrar vermiş iki Anadolu Alevisi, eşleriyle birlikte (dört kapılı) olarak ahirete kadar kardeş kalacaklarına, birbirlerini koruyup kollayacaklarına, birlik ve beraberlik içinde yaşayacaklarına toplumun ve dedenin huzurunda söz verirler. Her insanın hayatında yalnız bir kere gerçekleşebilen bu antlaşmanın ölüm, düşkünlük, ayrılık gibi durumlarda bozulması durumunda yenilenmesi mümkün değildir. Ahiret kardeşliği olarak da adlandırılmasının nedeni, bu beraberliğin ölüncüye kadar sürmesi gerekliliğindedir. Kimi yörelerde “yol kardeşliği” olarak da adlandırılmaktadır.²

Bazı dedeler musahip kardeşliğini İslam tarihindeki muhacir-ensar dostluğuyla tarif etmektedirler. İslam’ın ilk yıllarında Mekke’den çıkmak zorunda kalarak Medine’ye hicret eden Hz. Muhammed’e ve Müslümanlara, Medine halkı evlerini ve gönülleri açmıştır. Hz. Muhammed’in hadisinden hareketle, İslam inancının en önemli kriterlerinden olan “Müslüman Müslüman’ın kardeşidir” sözünün tarihteki ilk uygulaması bu şekilde meydana gelmiştir. Mehmet Yaman Dede bunu kitabında şu şekilde anlatmaktadır:

² Piri Er, *Yaşayan Alevilik*, Ankara: Barış Kitap, 2013, s. 99.

Hazreti Muhammed, Hicret'in birinci yılında (Müslümanların sayısı çoğaldıca) Ensar ve Muhacirleri birbirleriyle kardeş (musahip) yapmıştı. Musahiplik, Kur'an-ı Kerim'in şu ayetiyle kurulmuştu: "Onlar ki, inanıp hicret ettiler ve mallarıyla canlarıyla Allah yolunda savaştılar ve onlar ki (Hicret edenleri) barındırıp yardımda bulundular; işte bunlar birbirlerinin dostu ve yârdırlar. Eğer böyle yapmazsanız (birbirinize dost ve yakın olmazsanız), yeryüzünde büyük bir fitne ve fesat meydana gelir. İşte Hacı Bektaş-ı Veli, Hazreti Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göçtükten sonra yanında giden ve sonradan göçenlerle (Muhacirlerle) Medinelileri (Ensar) birbirleriyle kardeş yaptığı gibi İslamiyet'teki bu kardeşlik kurumunu düzenlemeye koyulmuştu. Alevilikteki düsturları açıklar, "Birinci kapı, Musahiplik kapısıdır" derken, bunun, talip için en üstün kapı sayılacağı anlatılmak istenir. Aleviler bu hususu bir Peygamber, bir Kur'an emri olarak kabul ederler. Anne ve babalar çocuklarının seçtiği musahibe karşı saygılı ve şefkatli davranırlar.³

Aleviliğin ikrar vermek, teslim olmak ve musahip tutmakla başladığı belirtilmiştir.⁴ Ayrıca musahipliğin Anadolu Aleviliği için ayırt edici bir özelliği vardır. Diğer birçok bâtinî tarikatte görülen rumuzculuk, esrarcılık ve sınıfcılık Anadolu Aleviliği'ne bir türlü girmişse de aslında Türk bâtinîliğine ait bir özellik değildir. Rumuz kullanmak, sır tutmak, cemiyet-i hafiye olmak, diğer bazı zümrelerde görülen şeylerdir. Muhip, talip, sâlik, rehber, dede, mürşit, pîr gibi aşamalar birçok farklı zümrede bulunmaktadır. Ancak sahip musahip olma usulü Muhammira ve Mübeyy⁵ fırkalarında bulunmakla beraber Anadolu Aleviliği'nin en önemli özelliğini oluşturur. Bilhassa Şeyh Sâfi Menakıbı ve İmam Câfer Menakıbı'nda musahipliğin uzun uzun anlatılmasından ne kadar önemli olduğu görülmektedir. "Musahiplikle Aleviler, arada sen ben davası olmadan birbirlerine teslim-i mal ve can ederler." Buyruk'ta geçen yedi farzdan birincisi olan ve malı mala, canı cana katmak olarak tarif edilen musahiplik, Alevi olmanın en temel şartlarından biridir. Her talibin bir musa-

³ Mehmet Yaman (Dede), *Alevilik, İnanç, Edep, Erkân*, İstanbul: Demos Yayınları, 2011, s. 220.

⁴ Yusuf Ziya Yörükân, *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2006, s. 43.

⁵ Kırmızı giyinenler diye adlandırılan, genelde Türklerin yaşadığı Belh, Rey, İsfahan gibi yerlerde görülen gulât bir hareket olarak değerlendirilmektedir. Saleh Aliev Muhammedoğlu, "Hürremiyye", *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 18, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998, s. 500, 501.

hip tutması, Aleviliğin ilk erkânıdır. Bu yüzden Aleviliğin en önemli ibadeti olan “Görgü Cemleri”ne yalnızca musahibi olanlar ve musahip olacaklar alınmaktadır. Yani Alevi anne babadan doğmuş olsanız dahi musahip olmadan gerçek anlamda Alevi olarak cemaate dâhil olamazsınız.⁶ Musahipliğin önemini Yusuf Ziya Yörükân şöyle tarif etmektedir:

Eğer Alevi olmak Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin kardeş olduğu gibi sahip ve musahip olmayı gerektiriyorsa, bu inancı ve telkin ettiği bağlılığı destekleyecek ayinleri de yerine getirecektir. Âşına, peşine ve çiğildeş olacak, “Allah bir, Resul Hak, Hz. Ali ve on bir oğlunun imamlığı hak” demek suretiyle şeriat, tarikat ve marifet kardeşi olacak; Dört Kapı'nın hizmetini bilip yerine getirmekle Kırklar Kardeşi olacak; on yedi erkânı bilip yerine getirmek suretiyle on yedi erkân kardeşi olacak, bir babanın belinden, bir ananın karnından gelmekle ceset kardeşi olacaktır. Mürebbi, baba; talip ise oğul olduğu için birbirlerinin evlerine teklifsiz bir şekilde girip çıkabilecekler; mallarını birbirlerinden esirgemeyecekler, birbirlerinin yarasına ilâç olabileceklerdir. Buyruk'ta, “Ey İnsanlar! Tanrı'ya giden yolda birbirinize iyi tutunun!” denmektedir. Kardeşler birbirinin sırlarını ve günahlarını da paylaşacaklardır. Suçluluk halinde, kardeşliğine sahip çıkmadığı için, musahibi de suçlu bulunacaktır. Dinî merasimler, hayırlılar, gülbankler, nefesler ve menkıbeler bu fikirleri telkin edecek; eğitim teknikleri, sosyalleşme süreci, bu sosyal felsefeyi düzenleyecek tarzda düzenlenecektir. O zaman bu esaslarla birlikte giden kişilik özellikleri de sırdaşlık, ketumluk, kardeşlik ve tesanüt, birbirleriyle dost ve mahrem olma, küçüklerin büyüklere derece derece hürmet göstermesi, misafirperverlik, hoşgörü veya olur olmaz şeylere kızmama şeklinde tecelli edecektir.

Musahip kardeşliği töreni bir nevi cemiyete kabul törenidir. Ancak bundan sonra çiftler gerçek anlamda Alevi veya Tahtacı olmuş olurlar ve önemli cem ayinlerine katılabilirler. Kan bağı akrabalığından daha ileride bir sosyal akrabalık kurarak cemiyette kardeşlik ve dayanışma ruhunu pekiştirirler. Bu, çok etkili bir sosyal kontrol mekanizması da ihtiva etmektedir. Çünkü musahip kardeşler birbirlerinin fiillerinden direkt sorumludurlar. Diğerinin yapacağı bir hata ya da fenalıktan ikisi de aynı derecede sorumlu sayılır. Bu yüzden musahip hem kendi hem de kardeşinin toplum içindeki hâl ve hareketlerini sürekli kontrol etmek zorundadır. Bu kardeşleşme

⁶ Yörükân, s. 44, 84, 304.

Türklerin tarihi süreci incelendiğinde hangi dine mensup olurlarsa olsunlar kültürel bütünlüklerini, önceliklerini, örf ve âdetlerini bir şekilde muhafaza etmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu yüzden onları güçlü kılan en önemli özelliklerinden birisi olan aile, oymak ve boy bağlarını sürekli korumaya çalışmış ve bu bağları güçlendirmek için çeşitli yöntemler kullanmışlardır. Mensup oldukları Gök Tanrı inancından İslamiyet'e kadar tüm dinî inanışlarda bu kültürel mirası bazı küçük değişikliklerle korumayı başarmışlardır. MÖ 8. yüzyılda İskitlerden başlayarak gördüğümüz kan kardeşliği törenlerindeki çeşitli uygulamaları hem Türklerde hem de Moğollarda görmekteyiz. Aynı uygulamaları İslamiyet'i kabul edip Anadolu'ya ulaşan hem Sünni hem de Alevi Türkmenlerde görmemiz, bu kültürel mirasın ne derece kökleşmiş ve vazgeçilmez olduğunun kanıtıdır. İyi günde kötü günde, hayat boyunca hatta ahiretlik adıyla ahirete yansıtılacak düzeyde arkadaşlık bağları oluşturmak Türklerin sosyal bağlara verdiği önemi göstermektedir. Bu insani ilişkilere verilen önem onların gündelik hayatına da tesir etmiştir. Tanrı misafiri tanımıyla misafire verilen değer ona bir manevi misyon yüklemiştir. Misafiri üzme Tanrı'yı üzme olarak görülmüş ziyarete gelenlere çok büyük önem verilmiştir. Onların ağırlanması, yedirilmesi, içirilmesi ve emniyetlerinin sağlanması bir görev sayılmıştır. Dinî bir yükümlülük olarak da görülen Türklerdeki dostluk ve kardeşlik ilişkileri aslında onların iki bin beş yüz yıllık kültürel kökenlerinin bugünlere yansımasının bir ürünüdür.

Türklerde tarih boyunca kardeşliğin önemi ve bunun sonucu yapılan kardeşleşme merasimlerini incelemeye çalıştığımız bu eserde birçok farklı dinî ya da sosyolojik figürle süslenmiş kardeşleşme modellerini görmüş bulunmaktayız. Bu kardeşleşmelerin en önemli amacı güçlü bir toplumsal dayanışma meydana getirmektedir. İbn Haldun özellikle göçebe toplumlar üzerinde durduğu ve onlardaki, şehirli toplumlara göre çok daha güçlü olduğunu düşündüğü "asabiye" kavramının bir devletin oluşumundaki en önemli faktör ol-

“asıktı cilik” (aşıklı ilik) 206

A

Ab 128

Abaka 17

Aba Kulak 43

Abbasi 21, 105, 106, 112

Abbasi Halifesi Nâsır-Lidînilâh 105

Abbasiler 92, 93, 103, 142

Abdalan-ı Rûm 116

abdest 167

Abdülbâki Gölpinarlı 75, 98, 99, 218

Abdülkerîm el-Kureyşî 90

abid 90

Abu-Abd-al-Rahman-al-Sülemî 98

abu-l-fityân 104

Acı Bay 191

âdâb 107

Adana 181, 186, 188

Âdem 83, 84, 122, 133

adet 19, 61, 89, 117, 127, 186, 190

ad koyma merasimi 28

Ağaç 21

Ağaçeri 172

Ağrı 188

ahı 104, 110, 136

Ahıska 181, 182

Ahıska Türkleri 182

ahi 104, 105, 110-113, 119-121, 137

Ahibaba 104

Ahi Baba 119

Ahi Evran 113, 115, 118, 220, 222

Ahi Evrân 114

Ahi Evren 103, 104, 109, 110, 113-116,
118, 119, 136, 137, 216

Ahi Ferec 104

Ahi İbrahim 104

Ahilik 84, 89, 97, 100, 103, 105, 112-
116, 118, 120, 121, 126, 134-138,
145, 152, 217, 218, 220-222

Ahilik Birlikleri 137

Ahret kardeşliği 70, 145

ahiretlik 74

Ahi seçere-nâmeleri 119

Ahi Şeyhi 119

Ahi Teşkilatı 119

Ahi Türk 117

Ahîyan-ı Rûm 116

Ahi Yûsuf-ı Halvetî 116

Ahmed b. Hadraveyh 98

Ahmet T. Karamustafa 95, 96

Ahmet Yaşar Ocak 90, 92, 96, 97, 144,
148, 219

Ahmet Yesevi 125, 143, 148

Ahret Ana 74

Ahret Baba 74

ahretlik 74, 203

aile 16, 18-20, 27, 29, 41, 51, 63, 65,
85, 87, 145, 150, 153, 154, 181-183,
187, 195, 201, 206, 212

Akdeniz 124, 147

Ak Efendi 40

akı 104, 105, 136

Ak Molat 45

akraba 23, 32, 34, 36, 46, 63, 64, 154,
190, 201

akrabalık 19, 20, 27, 63, 69, 72, 142,
150, 153, 154, 179, 181, 183, 187,
188, 190, 194-196, 199, 200, 203,
205, 206

Al 59, 124

alaslama 125

Al Ateş 124

albastı 125

Alday-Buuçu Destanı 193

- al duvak 125
- Alevi 50, 71-74, 76, 77, 80, 83, 84, 97, 109, 110, 113, 115, 121, 137, 140, 142-144, 147, 149-154, 170-173, 177, 178, 182-184, 186, 215, 217, 218, 221
- Alevî 72, 143, 144, 151, 186, 220, 222, 223
- Alevilik 70, 71, 73, 74, 80, 86, 89, 95, 97, 99, 102, 113, 128, 134, 135, 142, 143, 149, 150, 152, 153, 165, 170-172, 216, 217, 218, 223
- al-futuvva 104
- Ali 58, 72, 74, 75, 77-85, 99, 100, 102, 105, 106, 117, 120, 121, 123, 133, 135, 137, 143, 146, 150-152, 157, 160, 161, 164, 165, 167, 168, 170-172, 177, 178, 202
- Alî 99, 120
- Âl-i Âbâ 83
- Ali Paşa 58
- Ali Yolu 99
- Al kaftan 125
- alkış 36, 37
- Allah 15, 26, 62, 71, 72, 75, 79, 90-93, 98, 102, 103, 107, 122, 123, 126, 128, 137, 140, 158, 159, 161, 164, 165, 169, 199
- Allahçılar 143, 147, 223
- Alman-Bet 191
- Almanlar 201
- Almos 41
- Almos Han 42
- Alp 31, 34, 45, 59, 137
- Alperen 116
- Alperenler 73
- Alplik 115
- Al Ruhû 124
- Altay 19, 39, 61, 195, 215
- Altaylar 52
- Altaylı Telengitler 54
- altın 33, 46, 51, 60, 86, 107, 124, 202
- Altın elbiseli adam 124
- Altın Kan 45
- altın kapı 33
- Altın Orda 199, 200
- ana 20, 27, 51, 52, 77, 78, 116, 135, 154, 176, 185, 190, 204, 205
- Ana 20, 37, 44, 74, 105, 115, 125, 137, 199, 216, 219, 220
- Anadolu 22, 47, 49, 59, 61, 70, 71, 87, 95, 96, 99, 100, 102-107, 109, 110, 112-118, 120, 124, 125, 135-137, 142, 144, 145, 152, 153, 172, 176, 181, 182, 184, 186, 189, 203, 216, 217, 219-223
- Anadolu Alevisi 70
- and 35, 42, 50, 52, 53, 60, 100
- anda 28, 33, 35, 38, 44, 46, 47, 51, 52, 57, 59, 74, 78, 79, 136, 142, 146, 150-154, 157, 183, 194
- andagar tıl 40
- anda ke 47
- andaldaqa 60
- anda olmak 47
- anda söylemek 47
- anda tesis etmek 47
- anda töreni 33
- andıgar 48
- andık 48
- Andık-ana 185
- Andık-ata 185
- andlaşma 38
- andlıg adaş 47
- Ankara 4
- Ankara Savaşı 62
- ant 36-39, 45-48, 50, 52, 54, 56, 59, 60-62, 69, 76, 123-125, 204
- Ant 36, 38-41, 43, 48-50, 56, 59, 61, 195, 215-217, 219, 220
- antah 48
- Antalya 111, 216
- antıkmak 48
- ant içmek 36, 48, 54
- antlı adaş 47, 57
- antlığ 48
- Arap 22, 53, 55, 75, 76, 91, 92, 94, 97, 98, 105, 106, 111, 116, 142, 152, 155, 186, 195

Arap Aleviler 76
 Arapça 90, 91, 101, 104, 105, 110, 111, 136
 Arap Şiiler 75
 Arap yarımadası 75
 arka 21, 30, 140
 arkadaş 30-33, 56, 75, 136, 190, 193
 arkadaşlık 30, 33, 34, 48, 56, 57, 60, 62, 73, 75
 arkalanmak 30
 Arminius Vambery 14, 49
 arşın 112, 128
 Arulat kabilesi 32
 Asabiye 20
 asabiyet 20, 21
 ashab 73, 130
 Ashâb-ı Suffe 93
 Ashâb-ı Tarîk 119
 asıktı cilik 206
 Asıl 194
 asker 19, 22, 31, 62, 122
 aslan 18, 50, 57, 77
 Aslan 77
 Asr-ı Saadet 76
 Asya 49, 50
 Aşıkpaşazâde 34, 116
 aşına 169, 171, 173-175, 177
 Aşina 168, 171, 173-176
 Âşina 72
 aşiret 19, 46, 65, 189
 aşiretler 16, 23, 46
 Aşki 58
 at 21, 22, 29, 34, 35, 37, 38, 40, 50, 51, 53, 61, 75, 105, 123, 124, 143, 148, 188, 198
 At 21, 39
 Ata 27, 31, 32, 37, 69, 215, 216
 Ata Melik Cüveynî 31, 32, 215
 Atatürk 124, 125, 218
 ateş 40, 124, 127, 135, 176
 Ateşbağı 145
 at kafası 61
 atlı 19, 21, 22
 Avar Hakanı Bayan 39

Avarlar 39, 57
 Avar Türkleri 39
 avcı 29
 avcılık 16
 Avrupa 14
 Avrupalı 14
 Avşar 181
 Aydın 73, 172, 216
 ayı 39, 52, 61, 138
 Ayı 39, 61
 ayı andı 40
 Ayı Andı 39
 Ayı kafası 40
 ayin-i cem 143
 Ay Mögö 45
 Ay Mögö Destanı 45
 Aysın Oğlu Ahmet Destanı 44
 Ay Sologoy 44
 Ay Sologoy ile Kün Kologoy Destanı 44
 ayyâr 97
 Azerbaycan 48, 105, 114, 145, 177, 182

B

Babağan Kolu 76
 baba kuşağı 125
 bacı 78, 154, 157-159, 163, 165
 Bacıyan-ı Rum 115
 Bacıyân-ı Rûm 116
 Bağdat 106, 107, 114, 172
 bahadır 63, 204
 Bahadır 27, 30, 35, 201, 218
 Bahtı Kildi İmildaş 201
 Bakara suresi 166
 Bal 171, 173, 217
 balbal 49
 Baljiyut-Hulcur 23
 Balkanlar 116
 Basat 20
 Basra 106
 baş 28, 31, 52, 64, 81, 86, 87, 100, 135, 139, 140, 164, 188
 Baş 87, 143, 218
 başbuğ 32, 33

Başbuğ 33
 Başkurt 48, 203
 Başkurtlar 54, 126, 203
 Başkurt Türkleri 203
 Bâtînî 71
 Batur 35
 Bayat 37, 88, 216
 Bayaut 16
 Bayezid 180
 Bâyezid-i Bestâmi 92
 bayrak 125
 Bayram Ali Emeldeş b.Recep 202
 Bayundur Han 31, 86
 Bedi-ül-Cemal 197
 Begrek 51
 bekâret kuşağı 125
 Bektaşî 73, 74, 121, 140, 144, 217
 Bektaşiler 76
 Bektaşilik 73, 172, 216, 217
 bel bağlama 125
 Belh 71, 108
 Bengal Santalları 61
 bengu taş 49
 Berber 161
 Beş Âl-i Aba 123
 beşik kertme 60
 beşik kertmesi 60, 204
 beşik toyu 203, 205
 Beşik toyu 204
 Beyoğlu 4
 beysus 112
 Beysûs 112
 bıçak 39, 53-55, 77, 79, 88, 112
 bız 34
 Bilâd-ı Rum 99
 birader 137, 145
 biste 142, 144, 145
 Bîşr el-Hâfî 106
 Bizans 22, 35
 Boorçu 32
 Borındık İnay 204
 boy 19, 38, 163, 212
 Bozatlî Hızır 177
 Boz Atlî Hızır 148

boz beygir 52
 bozkır 14, 17, 27
 Bozlar 85
 Bozok 86
 Bozyiğit destanı 199
 Budizm 92
 buğday 51
 Buhara 108
 Buharî 107
 Bulgar 60
 Bulgarlar 60
 Buretler 40, 60
 Burhan Dağı 32
 Buyruk 71, 72, 74, 77, 81, 83-86, 89, 149,
 155, 158, 170-174, 176-178, 216
 Büyük Hun İmparatorluğu 20

C

Cakıp Bay 192
 Camuha 34, 46, 47, 59, 60, 62
 Camuka 46, 195
 Can Akmes Emeldeş 202
 Cebe 33
 Cebrail 77, 79-84, 122, 126, 133, 137,
 152, 165, 166, 168, 170, 173, 177
 cem 50, 72, 74, 86, 113, 128, 141, 147,
 150, 153, 157, 158, 160-162, 173,
 185
 Cem erenleri 162
 Cenab-ı Hak 25
 Cengiz 15, 27, 50, 86
 Cengizhan 15, 16, 21, 28, 32-34, 43, 47,
 59, 62, 64, 195, 219
 Cengizname 197
 cenk 34, 171
 cenk arkadaşlığı 34
 cennet 78, 132, 141
 Cesegey 40
 civan-merd 104, 105
 Claude Cahen 104
 cömert 98, 104, 105, 120, 123, 136
 Cönger 198
 Cüneyd-i Bağdadî 92

Ç

Çadırlı tekfurları 34
 Çağatay 120, 199, 217
 Çalair kabilesi 33
 Çaldıran Savaşı 63
 Çamcı Köyü 186
 Çan 38
 Çanakkale Savaşı 63
 Çançun 16
 Çankişit 16
 Çarçuday 32
 çârüb 128
 Çaş Salgın 43
 Çeğildeş 171, 177, 178
 Çelme 32, 33
 çerağ 121, 141
 çerağcı 112, 113, 166
 Çığıldaşlık 171, 177
 çırak 129, 136, 138
 Çırac 120, 135
 çırak çıkarmak 129
 çığıldeş 72
 Çin 21, 22, 26, 28, 38, 61, 126, 217, 219
 Çinli 16, 38, 50
 çoban 53, 54
 Çobanlı oymağı 172
 çocuk 19, 32, 55, 59, 125, 186-188, 192,
 196, 197, 205
 Çukurova 172

D

Dağıstan 181
 dağ keçisi 49, 50
 dâr 158, 159, 160, 177
 Dayin-Usun 46
 debbağ 119, 138
 dede 71, 76, 84, 150, 159, 174, 181
 Dede Korkut 20, 28, 31, 32, 51, 52, 54,
 59, 60, 73, 75, 86, 117, 125, 134,
 185, 192
 Değirmenci 161
 delil 23, 157, 170, 171

delilci 162, 163
 Demir 88, 217
 demirci 53
 Denizli 115
 Der Beyan-ı Mahfil 129
 deri 122, 123, 179
 Dersim 188
 derviş 49, 119, 155
 Destan 43
 Deşt-i Kıpçak 200
 devlet 21, 22, 36, 38, 44, 46, 74, 118,
 137, 158, 180, 199, 200, 203, 212
 Devlet 13, 24, 86, 116, 118, 202, 203, 212
 Devlet-i ebed 212
 Dictionnaire Turk-Oriental 199
 Dil Musahibi 155
 din 22, 37, 39, 62, 92, 94, 104, 107, 114,
 119, 156, 212, 216
 Dirse Han 185
 Divanü Lûgat-it Türk 49
 doğa 19, 29, 134, 176
 dolu 50, 112, 147, 159, 160, 174, 176-
 178, 204
 dolu-dem 147
 dost 31, 43, 47, 53, 56, 57, 60, 71, 72, 75,
 84, 113, 136, 165, 172, 198, 199, 205
 Dört kapı 167
 Dört Kapı 72
 Dört kardeş birliği 84
 Dört Kollu Hun Gülü 124
 dul 20, 156, 185
 Dulkadiroğlu 52
 Dulkadiroğlu Mehmet Bey 52
 Dur Hasan Dede 172
 düğün 47, 52, 125, 186, 187, 204
 Dülün Boldak 32
 dünür 57, 60
 düşkün 17, 85, 134, 148, 153, 168, 169, 198
 düzen 22

E

ebe 185
 Ebû Abdullah es- Siczî 98

Ebu Bekir 106
 Ebubekir Emeldeş b.Rüstem 202
 Ebu Hafs 101
 Ebû Hafs el- Haddâd 98
 Ebû Hafs el-Haddâd 100
 Ebu Hanefî 109
 Ebu Hanife 106
 Ebu Hasan Bûşencî 102
 Ebu Hayyan 52
 Ebû Nuaym el-İsfahani 90
 Ebû Osman el-Hirî 100
 Ebu Talip 82
 Ebû Tûrâb 178
 Ebû Tûrâb en-Nahşebî 98
 Ebû'l-Hasan el-Bûşencî 98
 Ed- Dûretü'l- Mudiyye Fil- Lügati-t Tür-
 kiyye 48
 Edige Destanı 60
 Edirne 181
 Edremid 186
 Ege 147, 172, 181
 Egrek 31, 86
 Ehl-i beyt 99
 Ehl-i Hak 145
 Ehl-i sünnet 90
 ehlullah 102
 Elazığ 181
 Elbistan 172
 elma 174, 177, 178
 Elma 77
 El Musahibi 155
 emçek 200
 Emeviler 92
 Emigdaş 198, 199
 emikdeş 190, 191, 200
 Emir Timur 31
 en-Nâsır li-Dinillâh 114
 Ensar 71, 76, 166
 erenler 131, 158
 Eres Tayçı 43
 Ergenekon 30
 Ergenlik Kaftanı 125
 erkan 155

erkân 72, 77, 107, 117, 121, 129, 130,
 132, 146, 153, 155, 156, 159, 160,
 161, 166-169
 Ermeni 14, 15, 36, 184, 220
 Ermeniler 182
 Erzurumlu İbrahim Hakkı 91
 Esculeu 43
 Eskü 43
 esnaf 92, 100, 114, 116, 117, 120, 121,
 138
 Esrarcılık 71
 Eşa'ri 114
 eşik 130, 135, 176
 Eşik İyesi 134
 eşik tercümanı 130
 Evhadü'd-din-i Kirmanî 114
 evli 74, 76, 153, 154, 156
 ev ondalama 172
 eysi 116

F

Fars 76
 Farsça 100, 104, 135, 181
 Fars Şiiler 76
 fatâ 105
 Fatıma 83, 123, 146
 Fatıma-tüz-Zehra 83
 Fatih 53, 115, 139
 Fatiha 88, 133, 140, 164
 Fatih Sultan Mehmed 139
 Fatma Hatun 115
 ferraş 159, 161, 162, 166, 174
 feta 97, 99, 105, 162
 Feth suresi 164
 fityân 98, 101, 104, 111
 Fityân 97
 Fransız 104
 Fransızlar 199
 Fuat Köprülü 96, 116
 Fudayl b. İyaz'dır 98
 fütüvvet 89, 97-106, 111, 112, 115-117,
 120-122, 126, 127, 129, 130, 134,
 137, 139, 142

Fütüvvet 89, 97-100, 102-106, 110,
114, 121, 122, 128, 129, 134, 137,
139, 140, 218, 222
fütüvvet-dâr 104
fütüvvet ehli 100, 104
fütüvvet-nâme 99
fütüvvetnâme 120, 140
Fütüvvet-nâmesi 99

G

Gadır-i Hum 76
Gadiru Hum 74
ganimet 18, 31
Gardizi 52
Garibnâme 35
gayret kuşağı 125
gayri-Müslim 182
gayri-Müslimler 180
gaza 34, 123, 171
Gaziantep 87
Gaziyân-ı Rûm 116
gelenek 23, 62, 107, 127, 180, 182
gelin kuşağı 125
Gelou 43
Germencik 172
Gesta Hungarorum 41
geyik 50, 51, 144
giznekçi 163
göçebe 15, 16, 18, 22, 29, 76, 97, 141,
143, 145, 150, 189, 211
Gök Tanrı 18, 36, 94, 144
Gök Tengri 143
Göktürk 22
Göktürkler 24, 57, 61, 126
gönüldeş 190
Görgü 72, 85, 147
Görgü Cemleri 72
Gözcü 160, 161, 162
Grigoryev 202
gulfe 179
gülbeng 140
Gülbeng 161
gülbenk 128, 165, 166

Gülistan 198
Gülşehrî 115
Günah-ı kebair 164
Güneydoğu 179, 181, 184, 189, 220
Gün Han 86

H

Hac 110, 131
Hacı Bektaş 71, 73, 76, 108, 109, 114,
137, 165, 175, 217
Hacı Bektaş-ı Veli 71, 76, 108, 109
Hacı Bektâş-ı Veli 107
Hacı Emirli Ocağı 172
Hadâ Manâkıb İmam Ga-far aş-Sadık 172
hadarî 108
Haddâd 100
hakan 18, 29
Hakan 25, 38, 62, 94
Hakikat 80, 128, 167, 168
Hakk 74, 90, 91, 131, 133, 135, 140,
145, 151, 156, 158, 161, 167, 169,
170, 172, 175
Halhaslar 60
halife 75
Halife 55, 119
Hallâc-ı Mansûr 92, 94, 107
Hâl Musahipliği 155
halvet 107
Hamdûn el-Kassâr 100, 101
Hamurabi Kanunu 195
Han 24, 27, 30, 38, 41, 43, 44, 47, 55,
60, 86-88, 185, 191-193, 201, 218
Han-Buuduy 193
Hanefî 108
Hanefîler 107, 109
hankâhlar 109
Hâricî 107
Harmankaya 35
Harmankaya kâfirleri 35
harp 21, 55
Harun 82, 151
Hasan 15, 64, 73, 83, 84, 98, 99, 102, 117,
123, 133, 137, 172, 181, 183, 202

Hasan Alp 137
 Hasan Sabbah 64
 Haşîşiler 64, 220
 Hatayî 160
 Hâtim at-Tâî 105
 Havva 80, 83, 129, 152
 hayvan 18, 50, 205
 Hazar Denizi 185
 Hazreti Şah-ı 83
 Hazreti Şah-ı Velâyet 83
 helva 80, 83, 129, 152
 helva-i cefne 129
 hemşire 145
 Herevî 99
 Herodot 56
 Hıristiyan 92, 183, 184
 hırka 101, 107, 138
 Hızır 147, 148, 177, 192, 220
 Hızır Aleyhisselâm 148
 Hicret 71
 Hindistan 92
 hitan 179
 hitan meclisi 179
 Hoca Ahmed Yesevî 108
 Hoca Ahmet Yesevi 113, 116, 143, 148
 Hoca Ahmet Yesevî 94
 Horasan 73, 89, 94, 98, 100- 103, 105-
 107, 109, 111-114, 129, 216
 Horasan Erenleri 102
 Horca 43
 horoz 173, 177, 189
 Hotun leyehsit 40
 Hoy 114
 Hû 160, 162, 164
 Huhanye 38
 Hun 20, 38, 50, 124
 Hun dağı 38
 Hunlar 38, 50, 57
 Husrev ü Şirin 199
 Hutula-Kaan 21
 Hücvirî 99
 Hüsameddin Hasan bin Muhammed bin
 Ahi Türk 117

Hüseyin 83, 109, 123, 133, 138, 139,
 171, 172, 183, 202
 Hüseyin Emeldeş b.Sefer Ağa 202
 Hüsn ü Aşk Mesnevisi 58
 H'yang-nu 38
 Hz. Ali 72, 74, 79-81, 97, 100, 129, 135,
 137, 142, 144, 146, 152, 170-172,
 177, 178
 Hz.Ali 78, 79, 81-84, 120, 123, 135, 171
 Hz. Fatıma 123
 Hz.Hasan 183
 Hz.Havva 83
 Hz. Hüseyin 84, 183
 Hz. Musa 195
 Hz.Ömer 18
 Hz.Peygamber 74, 81, 82, 91, 117, 184
 Hz.Resûl 82, 83

I

I.Alâeddîn Keykubat 114
 II.Gıyaseddin Keyhüsrev 114
 III.Murat 180
 II.İzzü'd-din Keykavus 119
 I.Murad 119
 I.Murat 180
 Irak 97, 112, 184
 İrqıl Hoca 88
 I.Selim 58
 Issık Göl 124
 İstahrî 107

İ

İblis 169
 İbn Battuta 99, 100, 106, 110-113
 İbn Cubeyr 99
 İbn Haldun 13, 14, 15, 20, 21, 211, 219
 İbn-i Batûta 99
 İbni Mühennâ Lügati 48
 İbn Mühennâ 200
 İbnü'l Arabî 102, 216
 İbnü'l-Cevzî 100

- İbn-ül Fakih 50
 ibrikçi 166
 ibtihâl 55
 İdil - Ural 87
 İdris 137
 İğne 129
 ihanet 28, 33, 62
 ihtiyârü'd-dîn 119
 İkrar 70, 74, 139, 145
 ikrar cemleri 140
 İkrar Kardeşi 145
 ikrar verme 75
 İlhanlı 200
 İmam Câfer 71
 İmam Câfer Menakıbı 71
 İmam Gazali 91
 İmam Hasan 83
 İmam Hüseyin 83
 İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe 96
 İmam-ı Cafer Sadık 83
 İmam-ı Cafer Sadık Buyruğu 83
 İmam Mansur el- Maturudi 106
 İmam Mâturidi 107
 insan-ı kamil 92, 93, 178
 iplik 128
 İran 23, 79, 92, 97, 100, 105, 106, 109,
 111, 116, 145, 182, 184, 195, 200,
 219
 İran Kültürü 97
 İranlı 22, 75, 107, 152
 İranlılar 14, 29
 İranlı Şiiler 75
 İran Türkleri 105
 İrene Mélikoff 143
 irgen 46
 İsa 137
 İsfahan 71, 111, 112
 İskit 56, 57, 124
 İskitler 56, 57, 60
 İslâm 22, 23, 36, 50, 70, 71, 74-76, 84,
 90, 92, 93, 95, 96, 98, 100, 101, 104-
 106, 109, 114, 121, 123, 134, 139,
 141, 142, 144, 148, 152, 156, 168,
 178, 180, 182, 195, 196, 218-222
 İslamiyet 22, 23, 34, 89, 92, 94, 152,
 179, 185, 195
 İslâm Tarihi 70
 İsrafil 166
 İstanbul 4
 İzmir 172
- J**
- J.Deny 104
- K**
- Kâbe 26, 90
 kabile 16, 20, 23, 27, 32, 34, 36, 45
 Kaçar 181
 kadaş 190
 kadın 16, 51, 54, 185, 204, 205
 Kadıncık Ana 115
 kadın şalvarı 51
 Kağan 55, 86, 88, 217
 kahraman 30, 63, 114, 169, 193, 198
 kahramanlık 28
 Kahramanmaraş 85, 87, 118, 215
 Kalfalık 139
 kam 37, 94
 Kam 37, 113
 kama 119
 kam Ata 37
 Kamber 82, 166
 Kamçı 34
 kampçı sapı 54
 kan 20, 27, 28, 31, 41, 43-47, 52, 53,
 55-59, 62, 64, 69, 74, 76, 77, 79,
 85, 86, 96, 141, 142, 144, 146, 149,
 152-155, 157, 171, 179, 181, 183-
 185, 187, 188, 192, 194-198, 200,
 203, 205
 Kan 32, 43, 45, 53, 55, 57-59, 69, 72,
 76, 184, 185, 190, 194, 203, 215,
 216
 kan bağı 27, 194, 203
 kan davası 64
 Kanıkey 191

- Kan kardeşi 44
 kan kardeşliğidir 31
 Kan Turalı 32
 kanun 22-24
 Kan Yoloy destanı 53
 kaplan 61
 kara başlı koç 52
 karâbetü'r-radâ 195
 Karacazade es-Seyyid Hüseyin Hüsni
 Narlıderevi 172
 Karakeçili Aşireti 84
 Karakoyunlular 186
 Kara Orman sahibi Bay Barılah Toyon
 40
 Kara Polat 20
 Karattı Pergen Destanı 45
 kardeş 20, 27, 36, 46, 47, 52, 58, 59, 60,
 70, 71, 72, 77, 80, 82, 85, 100, 104,
 110, 132, 136, 137, 139-142, 146,
 148-150, 152, 153, 154, 157, 167,
 171, 174, 191, 192, 200, 201, 203
 kargış 36, 37, 42, 54, 55, 61
 Karındaş 190
 Kars 109, 181, 189
 Kars Terekemeleri 181
 Kasım Hanları ve Hanzadeleri Hakkında
 Tetkikler 200
 Kâşgarlı Mahmud 21, 25, 30, 49, 53,
 142, 144, 191, 198
 kavli 121
 Kay 88
 kayın ağacı 56
 kayrahan 61
 Kayseri 114, 115
 Kazak 39, 48, 125
 Kazakistan 124
 Kazaklar 39, 52
 Kazan 31, 39, 59, 73, 86, 200
 Kazan Hanı 200
 keçe 111, 119
 Keçe 16, 119
 kelle 84, 87, 88, 146
 Kelle 87
 kemer 76, 100, 119, 121-123, 125, 205
 Kemerbest 158
 Kerâmât-ı Ahi Evren 115
 Kercanbay 44
 Kereit 33, 47
 Kereit bahadırı 33
 Kereitler 47
 Kerrâmî 107
 Kerrâmîler 109
 Kerrâmiye 107
 kert 54
 kertme 60, 203
 Kıdırıcık 161
 kılıç 16, 34, 35, 39, 51, 53, 54, 57, 100,
 120, 123, 137
 Kılıç Arslan 41
 Kılıçlı Aşireti 149
 kımız 50, 53, 204
 Kıpçak 200
 Kıpçaklar 53
 Kıptî Hıristiyanlık 180
 Kırgız 15, 17, 39, 48, 52-55, 58, 61, 125,
 206
 Kırgızlar 19, 47
 Kırım 201, 202
 Kırım Hanı 201
 kırklar 77, 129, 167, 172
 Kırklar 72, 74, 76-80, 162, 167, 172
 Kırklar Cemi 77, 80
 kırmızı 124, 138
 Kırşehir 115, 220
 Kıyamet 82, 205
 Kıyametlik Ani 204
 Kıyametlik Anne 204
 kıyametlik ata-ene 203
 Kızılbaş 144
 Kızılcapınar Köyü 172
 kızıl çapan 125
 Kızıltepe 87
 kız ikrarı 172
 Kireşin Tatarları 204
 Kirov 181
 Kirve 182, 184, 185, 187, 188, 190

kirvelik 179, 181-189, 203
 Kirvelik 179, 181, 182, 184, 185, 187-
 189, 220-222
 Kitâbü'l-Fütüvve 98
 kivra 181, 189
 kivre 181
 koç 51, 59, 188, 189
 Koç Ali Emeldeş b.Samurcu 202
 kol börü 29
 Koman 41
 konar-göçer 16
 Konar-göçer 16
 konar-göçerlik 146
 Konya 44, 100, 104, 109, 116, 170, 216,
 219
 kökeldaş 200
 Kököçü 33
 köle 31, 64
 kön 123
 Köseadağ Savaşı 118
 Köse Mihal 34
 Krisztina Kehl-Bodrogi 146
 Kubilay 33
 kudanda 58
 kudandalı 58
 Kudüs 110
 kudvetu'l-ferikayn 108
 kumera 181
 Kuran 25, 91, 129, 147, 195
 Kur'an-ı Kerim 71, 100
 Kur'an'ı Kerim 105
 kurban 38, 41, 50, 52, 53, 56, 76, 86, 87,
 126, 158, 162, 165, 173, 174, 178
 Kurbançı 157
 kurban kesme 76
 kurşak 124
 kurt 17, 18, 28, 29
 Kurt 29
 kuruk 54
 Kuskun Alp 45
 Kuşak 89, 125, 126, 216, 222
 kuşak bağlama 76, 83, 152
 Kuşak bağlama 89

kuşak kuşanma 125
 kuşamat 203, 205
 Kuşamat 69, 205, 216
 kuşamat yigit 205
 Kuşeyri 99
 kut 29, 87
 Kut 29
 Kutadgu Bilig 108
 Kuyucu 157
 Kuzey Sibirya Türkleri 87
 Küfe 106
 külah 111
 Kün Kologoy 44
 Küpe Toyları 205
 Kürtçe 181
 Kütüb-i Sitte 107
 küvre 181

L

Lale 161
 Lefke 34
 Lehistan 201
 Loh-nor 61
 lokma 83, 147, 160, 162, 174
 Lügat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmânî 199

M

Macar 41, 198, 199
 Macar beyi Tühütüm 43
 Macarlar 41
 makas 112, 128
 Mal Musahibi 155
 Mamak Duvan 201
 Mana Musahipliği 155
 Manas 47, 53, 60, 87, 191- 194, 197,
 204, 205
 Manas destanı 47
 Manas Han 191
 Mançular 43
 Mâni dini 126
 Manihaist 48

- Maniheist 92
 Maniheizm 92, 107
 Mansur 85, 106, 158, 164
 Mansur darı 85
 Mansur Dârî 158
 Maraş 118, 172, 215
 Maraşlı 85
 Mardin 87, 183
 marifet 72, 156, 167
 marraine 183
 Ma'ruf el-Kehri 106
 Mârûf-i Kerhî 92
 Matay Beg 201
 Mâturîdî 108
 Mâturîdî 108, 109, 223
 Mâtürîdî 96
 Mâtürîdî 108
 mavi 53, 124
 Medeniyet 13
 Medine 70, 71, 74, 83
 Medinet'ül-Fadılâyı 136
 Mehmet Eröz 186
 Mehmet Yaman Dede 70
 Mekke 26, 70, 71, 74, 110, 184
 Melâmet 100, 102, 216
 Melâmetîler 98
 Melâmetîler 103
 Melametîyye 100
 Melamiler 94
 Melamilik 94, 100, 113
 melâmilik 98, 101, 102, 110
 melek 87
 Melike 197
 Memedaş 191
 Menâkıb-ül-Ârifîn 112
 Mendirman 194
 Mendirman Destanı 194
 Merkitler 46
 Merkitlerin Toktoası 46
 Mervan 148
 Mesihî 58
 meslek grupları 119
 mest 112, 119
 meşayih 166
 Metehan 62
 Mevarâünnehir 94
 Mevlana 114, 116
 Mevlana Celaleddin Rumî 114
 Mevlânâ Hüsâmeddîn 116
 Mevlevî 113
 Mevlevî 113
 Mın 38
 Mısır 21, 92, 106, 200
 mızrak 53
 Mikail Bayram 103, 109, 114, 115
 millet 17, 21, 22, 24, 27, 29, 53, 65,
 123, 212
 Miraç 74, 78, 80, 82, 137, 168
 Miraç Gecesi 82
 mistik 92, 93, 94, 109
 Moğol 16, 17, 21, 22, 31, 36, 45-48,
 118, 142, 146, 182, 199, 219
 Moğolistan 40
 Moğollar 15, 16, 23, 24, 27, 32, 36, 115,
 125, 198, 220
 Moskova 201
 Moskova Knezliği 201
 M.Şereffeddin Yaltkaya 190
 Muğla 171, 176, 217, 221
 Muhacir 76
 Muhammed 70-75, 77-85, 90, 91, 97-
 99, 101, 106, 109, 114, 123, 126,
 128, 132, 133, 135, 137, 140, 142,
 146, 150-152, 154, 158, 159, 164,
 165, 167, 168, 170-172, 178, 179,
 183, 195, 216, 218
 Muhammed-Ali 151
 Muhammed b. en-Nuri 91
 Muhammed b.Fazl el-Belhî 98
 Muhammed b. Kerrâm es-Sicistânî 109
 Muhammed Mustafa 77, 81, 83, 168
 Muhammira 71
 Muhip 71
 Muhyiddin İbnü'l-Arabî 98, 102
 Musa 82, 133, 195
 musahabe 73

Musahibi 84, 155, 156
 musahip 70-77, 80, 83-86, 96, 121, 137,
 140-144, 146-158, 163, 166-173,
 175, 178, 179, 182, 190, 203
 Musahip 72, 74, 76, 80, 83, 84, 87, 141-
 143, 145, 146, 148, 149, 151, 153-
 156, 163, 167-169, 171, 175
 Musahip Cemi 87
 musahip kardeşliği 76, 83, 84, 141, 144,
 152
 musahiplik 70, 73, 83-85, 142, 154,
 155, 170, 171, 173-176, 178
 Musahiplik 71, 73, 74, 80, 85, 89, 150-
 155, 169, 178, 216-218, 223
 Mustafa Kemal 63
 Mu'tezile 107
 Mu'tezilî 107
 Mübeyyi 71
 mücerret 76, 85, 156
 Mücerret 156
 mücerretlik 76
 mülhid 94
 Mülk 20
 mürebbi 158, 162, 163, 168
 Mürebbi 72, 158, 173, 175
 mürit 155, 168
 mürşit 71, 156-160, 162, 163, 167, 174
 Mürşit 155, 160, 179
 Müslüman 23, 34, 37, 39, 55, 70, 87,
 93, 95, 106, 107, 120, 126, 142, 180,
 182, 184, 196
 Müslümanlar 183

N

nâkib 129, 130, 132
 Nakibler 119
 Nakîbü'n-nükeba 130
 Nakkaş Ahmed 99
 Nakkaş İlyas Oğlu Ahmed Fütüvvetnâ-
 mesi 139
 Namaz 161
 Namus 154

Narlidere 147, 172
 Nasırî 99
 Nâsır-Lidinillâh 112
 Nasreddin Hoca 114
 Necm-i Zer-Kûb 103
 Nefahat-ül-Üns 104
 nemek 128
 Nesimî 164
 Niğde 116
 nikâh 154
 Nisa Suresi 196
 Nişabur 101, 108
 nişan 77, 79, 87, 157
 niyaz 83, 134, 157-160, 162, 165, 177
 Nogay Orda 201
 Norveç 61
 No-Şuy ırmağı 38
 Nöker 31, 32
 Nökerlik 32, 34
 Nökör 31, 32
 nökörlük 34
 Nuh 101
 Nurhak 172

O

oba 19, 27, 212
 obog 27
 ocak 124, 125, 150, 153, 172
 Ocak 92, 94, 98, 100, 172, 216, 217,
 219-221, 223
 ocak kızdırma ikrarları 172
 oduncu 163
 Ogdırmış 108
 oğlan ikrarı 172
 Oğuz 20, 25, 27, 51, 53, 54, 84, 86-88,
 117, 217
 Oğuz Beyleri 117
 Oğuz boyları 20
 Oğuz Kağan 86
 Oğuzlar 27, 59, 152
 Oğuzname 86, 88
 Oğuznameler 86

Oğuznâmeler 88
 ok 16, 19, 30, 35-37, 39, 53, 54, 57, 59,
 123, 191, 198
 omuzdaş 178
 Ong Han 43
 ongun 86
 On iki İmam 171
 onyedî erkân 167
 ordu 21, 22, 24, 62, 64
 Orman Halkı 44
 Orta Asya 14, 22, 23, 49, 61, 85, 109,
 144, 152, 182, 217, 219, 223
 Orun 86, 88, 89, 134, 215
 Orun Hukuku 86
 Osman 34, 100, 111, 116, 118, 137, 195
 Osman Gazi 35, 137
 Osmanlı 34, 36, 41, 53, 58, 63, 73, 90,
 92, 94, 96, 116, 118, 126, 135, 137,
 143, 180, 195, 200, 218-220, 223
 Osmanlı Devleti 34, 138
 ovak 27
 oymak 19, 27

Ö

öbüge 61
 Ömer 99, 106, 107, 116, 117, 202, 221
 Ömer Gazi Emeldeş b. Hacı Hasan 202
 Ömer Lütfi Barkan 116
 örf 19, 89, 117
 öz ayırma 173
 Özbek 48, 50
 öznekeçi 166
 öz verme 173

P

pabuçu dama adılmak 121
 padişah 119, 120
 pantolon 123
 parrain 183
 pars 50
 Pars 79

pazıbind 166
 Pehlivan 161
 pençe-i Âli abâ 123
 pençelenme 146
 Pers 79
 pervaneler 162
 peşine 43, 72, 176, 177, 188
 Peşine 171, 175-177
 peygamber 78, 140
 peyke 112
 pir 77, 83, 119, 153, 156, 157, 163-166,
 168-170, 177
 Pir 77, 143, 151, 164, 165, 167, 169
 pîr 71, 100, 129
 Pirli 156
 pirsiz 156
 Pir Sultan Abdal 143, 151
 pîr tutmak 129
 Pisi 161
 piş-kıdem 137
 Potlaç 186

R

Radâ 195
 Razavî fütüvvetnâmesi 129
 rehber 71, 156-163, 168-170
 Rehber 160, 161, 163, 164
 Revanî 58
 Revanî Divanı 58
 rind 97, 99
 Risalet-al-Melâmetiyye 98
 Roma Hukuku 195
 Romalılar 39
 Romanya 43
 Rum 35, 99, 115, 162
 Rumuzculuk 71
 Rus 42, 198, 199, 201
 Rusça 202
 Rus Çarı IV.İvan 201
 Ruslar 202

S

- Sabahattin Güllülü 103, 117
 Sadettin Köpek 114
 Sadreddin Konevi 114
 Safevi 99, 111
 Safevi Devleti 99
 saff-ı niâle 129, 130, 132, 140
 sağdıç 181
 sağdıca 182
 sahabe 73
 sahib-i tarik olmak 129
 Saka 124
 Sakarya 34
 Saki 162
 Salcak 39
 Salcak Türkleri 39
 sâlik 71
 samur 32, 47
 samur kürkü 32
 sanatkâr 117, 120
 sarı 37, 41, 112, 124, 193
 Sarmat 124
 Sava 39
 savaş 14, 18, 21, 24, 27, 28, 30, 34, 36,
 42, 53, 56, 62, 64, 118, 125
 savaşçı 29, 56, 57, 105, 113, 137
 sazıcı 160, 163
 Segrek 20, 51
 Seki 161
 Selçuklu Devleti 64, 113, 114, 118, 120,
 215
 Selefi 100
 Selman 77, 79, 82, 83, 159, 161-163
 Selman-ı Farişi 79, 82
 Selman-ı Pak 159
 semâ 113
 semah 147, 160, 166
 Semah 79
 Semerkand 24, 25, 107
 Semetey 191
 Sencer 52
 Sengun 33
 Seriy-i Sakatı 92
 Seyfi 121
 Seyfûlmüluk 197
 Seyf-ül-Mülük Destanı 197
 seyr u sülûk 107
 seyyah 14, 110, 111
 Seyyah 99
 seyyid-al-futuvva 104
 Seyyid Hüseyin 123
 Seyyid Hüseyin fütüvvetnâmesi 139
 Seyyid Muahammed 99
 Sınıfcılık 71
 sırat-ı müstakimi 129
 Sibiryâ 61, 87, 185, 221
 silah arkadaşlığı 30
 Sinemil 85, 147
 Sinemil Dedeleri 85
 Sivas 181
 Slavlar 43
 sofracı 161
 sofrada kelle 87
 Solşay İmildaş 202
 Sorki 88
 su 37, 39, 49, 51, 52, 74, 79, 88, 117,
 128-130, 135, 139, 147, 159, 162,
 167, 176
 Subutay 33
 suf 90
 sufâne 90
 Sufe 90
 Sufetü'l-kafâ 90
 sufi 89
 Sufi 90
 sûfilik 89, 93
 Sultan 19, 41, 119, 139, 143, 151, 180
 Suriye 92, 184
 Süheyl 82, 104
 Süheyl Tüsteri 104
 Sühreverdî 99
 Sülûk Kardeşi 145
 süngü 35, 40
 sünnet 179-184, 186-189
 sünnet babası 181

sünnet düğünü 179, 180, 182
 Sünni 75, 84, 89, 99, 182, 184, 186, 189
 süpürge 128, 141, 159
 süt 30, 57, 77, 78, 187, 190-198, 200, 201
 süt kardeş 192, 201
 sütkardeş 199, 202
 Süt kardeşliği 191
 süvari 123, 198

Ş

Şâfi 109
 Şâfiler 107
 Şah 31, 52, 63, 79, 81, 83, 144, 151,
 157, 160-162, 165, 168, 172, 173,
 175
 Şah Hatayi 151, 175
 Şah İsmail 52, 63, 172
 Şah Mansur 31
 şakird 130, 131, 133
 şalvar 100, 119, 123, 134, 138
 Şaman 28, 37, 145
 Şaman ayinleri 145
 Şamanist 28, 48, 55, 62
 Şamanist Türkler 28
 Şamanlar 37
 Şanlı Urfa 187
 şatır 97
 Şecere-i Terakkime 134
 şed 100, 119
 Şedd 121-123, 127, 129
 Şedd-i Elifî 122
 Şedd-i lamelifî 122
 Şedd-i Mihrâbî 123
 Şedd-i Süleymânî 123
 şedd-i vefa 122
 Şedd-i Yusuf 123
 Şedd kuşanmak 121
 Şed-i Kavsî 123
 Şehzade Mehmet 180
 Şems 159
 şeriat 22, 72, 77, 122, 128, 129, 156,
 167

şeriatı 23, 39
 Şeybaniler 200
 Şeyh 58, 71, 83, 111, 113, 116, 118,
 119, 132, 138, 155, 170, 216
 Şeyh Edebalı 118, 138
 Şeyh Galip 58
 Şeyh Nasîrû'd-din Ebü'l-Hakâyık Mah-
 mud b. Ahmed el-hoyî 114
 Şeyh Nasîrüddin Mahmud b. Abbas 113
 Şeyh Sâfi 71
 Şeyh Sâfi Buyruğu 170
 Şeyh Sâfi Menakıbı 71
 Şeyh Süleyman Efendi 199
 Şeyh Şihâbeddin Hamevî 111
 Şeyhu'l-Meşâyih 119
 Şia 84, 89, 99, 171
 Şihâb-al-Sühreverdî 99
 Şii 75, 76, 80, 84, 142, 152, 171, 183, 217
 Şii 99, 107, 140
 Şiraz 111, 112
 Şirdan ile Cönger Destanı 198
 şirret-ül-münteha 77
 Şor Destanları 43
 Şölen 46
 Şûrbîler 121
 şûrbî 128

T

taassup 23
 tâc 107
 Tahtacı 72, 171, 172, 178, 217, 221
 Tahtacılar 71, 144, 154, 172, 177, 223
 Takıyyüddin İbn Teymiyye 100
 takvâ 109
 talip 71, 72, 80, 135, 156, 164, 166, 167
 tamga 27, 86, 89
 Tanrı 18, 20, 25, 37, 38, 48, 54, 62, 72,
 78-83, 108, 124, 139, 150, 156, 157,
 165-169
 Tanrı yargısı 37
 Tarhut 16

- tarikat 72, 83, 91, 102, 108, 109, 122, 128, 135, 156, 164, 167
 tasavvuf 89-94, 96, 98, 100, 102, 106, 107, 111
 Tasavvuf 89-94, 96, 107, 109, 134, 136, 215-217, 219-223
 taş 16, 49, 128, 130, 131, 165, 198
 Tatar 30, 31, 48, 118, 182, 195, 199, 201, 202, 215
 Tatarlar 30, 36, 62, 64, 182
 teberra 165
 Tebriz 181, 182
 teke 87, 188
 tekfir 54
 tekke 110, 112, 113, 135
 Tekne 161
 Telengitler 39
 telli Kuran 147
 temenna 165
 Temuçin 34, 46, 47, 59, 60, 146
 Tengri 29, 35, 143
 Tepegöz 20
 terazi 128, 130, 131
 Tercüman 130, 177, 178
 Tergetu-Bayan 33
 Ters Uzamış 31, 86
 tevellâ 165
 Tezkiret-ül-Evliyâ 104
 tıa toyono 61
 tuğ 126
 Timuçin 46
 Timur 16, 22, 24, 30, 62, 202, 217
 Timur Emeldeş b. Merveş 202
 Timurlu 200
 Tinbay Mirza 201, 202
 Tohorat 16
 Toktamış Han 60
 tolu 49, 50
 toprak 13, 17, 54, 56, 59, 63, 128, 178
 Torgavutlar 52, 56
 tosun 188
 totem 50, 61
 Totemler 61
 Toxaris 56
 töre 22, 24, 27, 50, 117
 töreli 27
 tsafâ 90
 turâb 178
 Turgut Alp 137
 turna 143, 144, 222
 Turna 143, 144, 222
 Turnalar semahı 143
 tuz 128, 130, 134, 157
 tuzlu su 100
 tüfek 39, 54
 Tühütüm 43
 Türâb 98, 178
 türe 27
 Türk 13, 15, 16, 18-22, 24, 25, 27-32, 35-38, 40, 43-50, 52, 53, 55-59, 61-63, 69, 71, 73, 74, 76, 83, 85-90, 95, 96, 98-100, 102-104, 108-114, 116-118, 120, 123-126, 134-136, 139, 141-144, 146, 148, 149, 152, 153, 176, 179-182, 184-186, 189-192, 194, 195, 197-203, 206, 212, 215-223
 Türk Ailesi 20
 Türk Bâtınlığı 71
 Türkçe 26, 47, 57, 104, 111, 135, 136, 181, 190, 198, 223
 Türk Destanları 44
 Türk Edebiyatı 58
 Türk Fütüvveti 104
 Türk Hakanı 29
 Türkistan 14, 16, 19, 22, 26, 29, 61, 89, 94, 105-107, 109, 129, 147, 185, 200
 Türkistan Pirleri 129
 Türkiye Türkçesi 48
 Türk kültürü 148
 Türkler 14-17, 19, 21, 22, 27-30, 32, 34, 36, 37, 41, 48, 50-53, 55, 57, 60, 62, 69, 86, 87, 89, 95, 97, 105, 106, 111, 116, 124-127, 134, 143, 145, 148, 152, 176, 182, 191, 192, 198-200, 212, 217-220

Türkmen 22, 48, 50, 63, 73, 76, 85, 86,
114, 142, 143, 147-149, 152, 172,
178, 180, 186, 215, 217
Türkmenler 23, 26, 144, 187
Türk Milleti 28
Türk Mitolojisi 149
Türk Müslümanlığı 96
Türk Oğuz töresi 84
Türkolog 104, 143, 199
Türk sülflüğü 96
Türk Şamanlığı 61
tütün 37

U

Ulah 43
ulus 46
Urfa 84, 139, 187
Usta 136, 138
uşaklık akti 56
Uşak olma 56
Uşun Koca 20, 31, 86
Uvas-Merkitleri 46
Uygul-toyoh 41
Uygur
Uygurlar 26, 38, 48, 125, 191, 217
Uygur Türkleri 48
uzlet 107

Ü

üç düğüm 126
Ügyek 42
ülke 22
ülüş 24, 86
Ülüş 86, 88, 89, 215
ümenâ 102
üzüm 79

V

vaftiz annesi 183
vaftiz babası 183

Van-han 33
vaşak 50
Veda Haccı 80, 84
veda hutbesi 74
vefâ 90
Vehhabi 92
Veysel Karani 172, 178

W

Wuhuanlar 61

Y

Yabaku 53
Yahudi 92, 195
Yahudilik 180, 195
yakın dost 199
Yakut 39, 40, 48, 56, 61
Yakutlar 39, 61
Yakut Türkleri 40
Yanbek Han 44
Yan Sufu İmildaş 201
Yanyatır Ocağı 172, 177
yaraşdı 144
Yaruncuk 53
yasa 13, 15, 22-24, 27
yay 19, 30, 35, 39, 53-55, 164
Yayık Boyu 44
yazlak-kışlak 146
Yede Taşı 28
yeminli dostluk 47
Yeniçeri 116
Yenisey 39
yerdeş 190
yerel yurtseverler 104
Yesevilik 96, 108, 219
Yeseviye Tarikatı 102
Yesugai Han 47
yeşil 29, 124, 138, 179
yeşil kurt 29
Yezidiler 182, 184, 189
Yezit 164

Yıldırım Bayezid 62
 yiğit-ahî-şeyh 119
 Yiğitler 112, 119
 yol 16, 22, 30, 34, 52, 62, 70, 73, 74, 79,
 84, 90, 96, 106, 112, 129, 130, 135-
 140, 145, 150, 154, 158, 166, 172,
 175, 177, 183
 Yola girme 75
 yol arkadaşlığı 73
 Yol Büyüklüğü 176
 yoldaş 31, 35, 58, 169
 yoldaşla 137
 yol kardeşliği 70, 73, 84, 136, 137, 139,
 145, 150
 yorgan 46, 60, 146
 Yörükler 144, 181, 186, 218
 Yörük Türkmenler 23
 Yüce Hanı 50
 Yunanca 90
 Yusuf Has Hacip 108
 Yusuf Ziya Yörükân 71, 72

Yüce Hanı 38

Z

zahid 90
 zâhiri 128
 Zerdâni 112
 Zerdüşti 92
 Zerdüştlük 92
 zındık 93
 zikr 143
 zina 120, 148
 Ziya Gökalp 27, 124
 Zöhre ile Aldar Destanı 44
 Zu'n-Nûn el-Mısırî 91
 Zu'n-Nûn Mısırî 106
 zühd 91, 107, 108, 109
 Zülfikâr 100, 120, 162
 Zülkarneyn 25
 Zünnûn-i Mısırî 92